Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tionde avdelningen)

den 8 maj 2025*

”Begäran om förhandsavgörande – Socialpolitik – Visstidsarbete – Direktiv 1999/70/EG – Ramavtalet om visstidsarbete undertecknat av EFS, UNICE och CEEP – Klausul 4.1 – Principen om förbud mot diskriminering av visstidsanställda arbetstagare – Tillämpningsområde – Begreppet ’anställningsvillkor’ – Visstidsanställda jordbruksarbetare – Socialförsäkringsavgifter beräknas i förhållande till lönen – Visstidsanställda jordbruksarbetares lön fastställs utifrån de faktiskt fullgjorda arbetstimmarna – Tillsvidareanställda jordbruksarbetares lön fastställs utifrån en daglig schablonarbetstid”

I de förenade målen C-212/24, C-226/24 och C-227/24,

angående beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, från Corte d’appello di Firenze (Appellationsdomstolen i Florens, Italien), av den 8 januari 2024 som inkom till domstolen den 19 och den 26 mars 2024, i målen

L.T. s.s. (C-212/24),

A.M. (C-226/24),

XXX (C-227/24)

mot

Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS),

ytterligare deltagare i rättegången:

Agenzia delle entrate – Riscossione,

meddelar

DOMSTOLEN (tionde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden D. Gratsias samt domarna E. Regan och B. Smulders (referent),

generaladvokat: J. Richard de la Tour,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

* Rättegångsspråk: italienska.

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– L.T. s.s., A.M., XXX, genom L. Giraldi och I. Pagni, avvocati,

– Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS), genom C. D'Aloisio, E. De Rose, E.A. Sciplino och A. Sgroi, avvocati,

– Europeiska kommissionen, genom S. Delaude och D. Recchia, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Respektive begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av klausul 4.1 i ramavtalet om visstidsarbete, som undertecknades den 18 mars 1999 (nedan kallat ramavtalet) och återfinns i bilagan till rådets direktiv 1999/70/EG av den 28 juni 1999 om ramavtalet om visstidsarbete undertecknat av EFS, UNICE och CEEP (EGT L 175, 1999, s. 43).

2 Respektive begäran har framställts i tre olika mål mellan L.T. s.s., A.M. respektive XXX å ena sidan och Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS) (det nationella socialförsäkringsinstitutet (INPS), Italien) å andra sidan. Målen gäller vilka socialförsäkringsavgifter som ska betalas av företag med visstidsanställda jordbruksarbetare.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

3 I artikel 1 i direktiv 1999/70 föreskrivs följande:

”Syftet med detta direktiv är att genomföra det bilagda ramavtalet om visstidsarbete, som den 18 mars 1999 ingicks mellan de allmänna branschövergripande organisationerna (EFS, UNICE och CEEP).”

4 Tredje stycket i inledningen till ramavtalet har följande lydelse:

”I detta avtal fastställs allmänna principer och minimikrav för visstidsarbete. Vid den detaljerade tillämpningen av dessa måste hänsyn tas till specifika nationella, bransch- och säsongförhållanden. Avtalet visar arbetsmarknadsparternas vilja att skapa en övergripande ram för att visstidsanställda skall kunna garanteras likabehandling genom att de skyddas mot diskriminering och för att anställningskontrakt för visstidsanställning skall användas på grunder som godtas av både arbetsgivare och arbetstagare.”

5 Klausul 1 i ramavtalet har rubriken ”Syfte”. Den har följande lydelse:

”Syftet med detta ramavtal är

a) att förbättra kvaliteten på visstidsarbete genom att garantera att principen om icke-diskriminering tillämpas, och

b) upprätta ett ramverk för att förhindra missbruk som uppstår vid tillämpningen av på varandra följande anställningskontrakt eller anställningsförhållanden.”

6 Klausul 2 i ramavtalet har rubriken ”Räckvidd”. I punkt 1 föreskrivs följande:

”Detta avtal gäller visstidsanställda som har ett anställningskontrakt eller ett anställningsförhållande, enligt definitionerna i lagar, kollektivavtal eller praxis i varje medlemsstat.”

7 Klausul 3 i ramavtalet har rubriken ”Definitioner” och lyder som följer:

”I detta avtal avses med

1. *visstidställd*: en person som har ett anställningskontrakt eller ett anställningsförhållande som ingåtts direkt mellan en arbetsgivare och en arbetstagare och vars längd fastställts på grundval av objektiva kriterier som att det gäller fram till ett visst datum, till dess en viss uppgift har utförts eller med anledning av en särskild händelse.

2. *jämförbar tillsvidareanställd*: en arbetstagare med ett anställningskontrakt eller ett anställningsförhållande som gäller tills vidare och som på samma arbetsplats utför samma arbete eller ett liknande arbete, med vederbörlig hänsyn tagen till kvalifikationer/yrkeskunnande. Om ingen jämförbar tillsvidareanställd finns på samma arbetsplats, skall jämförelsen göras med hänvisning till tillämpliga kollektivavtal och om tillämpliga kollektivavtal saknas, enligt lagar, kollektivavtal eller praxis i landet i fråga.”

8 Klausul 4 i ramavtalet, vilken har rubriken ”Principen om icke-diskriminering”, har följande lydelse:

”1. När det gäller anställningsvillkor, skall visstidsanställda inte behandlas mindre fördelaktigt än jämförbara tillsvidareanställda enbart på grund av att de har en visstidsanställning, om detta inte motiveras på objektiva grunder.

2. I förekommande fall skall proportionalitetsprincipen (pro rata temporis-principen) tillämpas.

3. Tillämpningsföreskrifterna för denna klausul skall fastställas av medlemsstaterna, efter samråd med arbetsmarknadens parter, och/eller av arbetsmarknadens parter, med beaktande av gemenskapslagstiftningen, nationell lagstiftning, kollektivavtal och praxis.

…”

Italiensk rätt

9 I artikel 1.1 i decreto-legge nº 338 – Disposizioni urgenti in materia di evasione contributiva, di fiscalizzazione degli oneri sociali, di sgravi contributivi nel Mezzogiorno e di finanziamento dei patronati (lagdekret nr 338, om brådskande bestämmelser om skatteflykt, subventionering av socialförsäkringsavgifter, befrielse från socialförsäkringsavgifter i södra Italien och finansiering av stödorganisationer), av den 9 oktober 1989 (GURI nr 237, av den 10 oktober 1989), i den lydelse som är tillämplig i de nationella målen (nedan kallat lagdekret nr 338/1989) föreskrivs följande:

”Den lön som ska ligga till grund för beräkningen av socialförsäkringsavgifter får inte understiga det lönebelopp som fastställs i lag, förordning, kollektivavtal som ingåtts mellan de mest representativa nationella fackförbunden eller genom kollektiva överenskommelser eller individuella avtal när det av dessa följer en högre lön än den som stadgas i kollektivavtalet.”

10 I artikel 18 a i contratto collettivo nazionale di lavoro per gli operai agricoli e florovivaisti (nationellt kollektivavtal för arbete inom jordbruk och blomsterodling) av den 6 juli 2006 (nedan kallat CCNT) definieras visstidsanställda jordbruksarbetare såsom ”arbetstagare som tjänstgör enligt ett individuellt avtal om visstidsanställning, till exempel arbetstagare som anställts för att utföra ett kortvarigt arbete, säsongsarbete eller tillfälligt arbete. Det kan även röra sig om anställningar för en viss period eller för att ersätta frånvarande arbetstagare som har rätt att behålla sin anställning”.

11 I artikel 30.1 i CCNT anges att ”veckoarbetstiden är fastställd till 39 timmar vilket motsvarar en daglig arbetstid på 6,5 timmar”. I artikel 40.1 i CCNT föreskrivs att ”visstidsanställda arbetstagare har rätt till betalning för de faktiska arbetstimmar som har fullgjorts under dagen”.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

12 I december 2013 framställde INPS betalningsförelägganden till klagandena i de nationella målen med uppmaning att betala ytterligare socialförsäkringsavgifter utöver dem som redan erlagts för de visstidsanställda jordbruksarbetare som klagandena haft anställa under åren 2006 och 2007. Enligt INPS hade klagandena beräknat de socialförsäkringsavgifter som skulle erläggas för de aktuella arbetstagarna på ett felaktigt sätt genom att vid beräkningen utgå från de faktiskt fullgjorda arbetstimmarna i stället för en daglig arbetstid på 6,5 timmar såsom föreskrivs i artikel 30.1 i CCNT.

13 Klagandena väckte talan mot betalningsföreläggandet från INPS vid Tribunale di Grosseto (Domstolen i Grosseto, Italien). Talan bifölls.

14 INPS överklagade domen från den ovannämnda domstolen till Corte d’appello di Firenze (Appellationsdomstolen i Florens, Italien). Sistnämnda domstol fann INPS betalningsförelägganden välgrundade. Som motivering angavs att mot bakgrund av principen om förbud mot diskriminering mellan tillsvidareanställda arbetstagare och visstidsanställda arbetstagare och med hänsyn till artikel 30.1 i CCNT ska det belopp som ska anläggas i socialförsäkringsavgifter för de sistnämnda arbetstagarna beräknas på grundval av en lön som avser en arbetstid om 6,5 timmar [per dag] och inte utifrån de faktiskt fullgjorda arbetstimmarna.

15 Klagandena i de nationella målen inkom med överklaganden till Corte suprema di cassazione (Högsta domstolen, Italien), som konstaterade följande. Inledningsvis ska de socialförsäkringsavgifter som arbetsgivare inom jordbrukssektorn ska erlägga på löner som

utbetalas till visstidsanställda jordbruksarbetare, med tillämpning av bestämmelserna i artikel 1.1 i lagdekret nr 338/1989 och artikel 40.1 i CCNT, beräknas endast utifrån de faktiskt fullgjorda arbetstimmarna, såvida inte de nämnda arbetsgivarna, i samband med avbrott i arbetet som beror på force majeure, beslutar att de aktuella arbetstagarna ska stanna kvar och stå till arbetsgivarens förfogande på arbetsplatsen.

16 Corte suprema di cassazione (Högsta domstolen) har i detta avseende erinrat om att artikel 30.1 i CCNT, enligt vilken veckoarbetstiden är fastställd till 39 timmar motsvarande en daglig arbetstid på 6,5 timmar, endast föreskriver en övre gräns för den normala veckoarbetstiden respektive den dagliga arbetstiden, men innehåller inga bestämmelser om minsta arbetstid. När det i artikel 40.1 i CCNT stadgas att visstidsanställda arbetstagare har rätt till betalning för de faktiska arbetstimmar som har fullgjorts under dagen innebär det en bestämmelse som logiskt sett är oförenlig med begreppen veckoarbetstid och daglig arbetstid, eftersom den lön som ska betalas ut inte kopplas till en förutbestämd arbetstid som kan fastställas i allmänna och abstrakta ordalag. Bestämmelsen är baserad på visstidsarbetets särdrag inom jordbruket och helt förenlig med regeln i artikel 16.1 g i decreto legislativo n. 66 – Attuazione delle direttive 93/104/CE e 2000/34/CE concernenti taluni aspetti dell'organizzazione dell'orario di lavoro (lagstiftningsdekret nr 66, om genomförande av direktiven 93/104/EG och 2000/34/EG om arbetstidens förläggning i vissa avseenden), av den 8 april 2003 (GURI nr 87, av den 14 april 2003, ordinarie tillägg nr 61), som införlivar rådets direktiv 93/104/EG av den 23 november 1993 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden (EGT L 307, 1993, s. 18), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/34/EG av den 22 juni 2000 (EGT L 195, 2000, s. 41), och föreskriver att visstidsanställda jordbruksarbetare inte omfattas av tillämpningsområdet för reglerna om normal veckoarbetstid

17 Vad gäller beräkningen av socialförsäkringsavgifterna, har Corte suprema di cassazione (Högsta domstolen) vidare preciserat följande. Enligt artikel 1.1 i lagdekret nr 338/1989 får den lön som ska utgöra underlag för beräkningen inte understiga det lönebelopp som fastställs i lag, förordning och kollektivavtal. När det gäller visstidsanställda jordbruksarbetare för vilka socialförsäkringsavgifterna beräknas på grundval av de faktiska arbetstimmarna, anser samma domstol att EU-domstolens praxis om förbud mot diskriminering av visstidsanställda arbetstagare – vilket stadgas i klausul 4.1 i ramavtalet – inte kan utgöra grund för att högre socialförsäkringsavgifter ska betalas för visstidsanställda jordbruksarbetare. Relationen mellan INPS och arbetsgivarna omfattas nämligen inte av unionsrättens tillämpningsområde såvitt gäller avgifter till socialförsäkringen.

18 Corte suprema di cassazione (Högsta domstolen) upphävde således domen från Corte d'appello di Firenze (Appellationsdomstolen i Florens) och återförvisade målet till denna domstol.

19 Corte d'appello di Firenze (Appellationsdomstolen i Florens), som är hänskjutande domstol, undrar om de slutsatser som fastställts av Corte suprema di cassazione (Högsta domstolen) – vilka nämns i punkt 15 ovan och enligt vilka de socialförsäkringsavgifter som ska betalas av arbetsgivare inom jordbrukssektorn på löner som utbetalas till visstidsanställda jordbruksarbetare ska beräknas enbart utifrån de faktiskt fullgjorda arbetstimmarna – är förenliga med klausul 4.1 i ramavtalet.

20 Den hänskjutande domstolen anser inledningsvis att klausulen är tillämplig i de nationella målen. Jordbrukssektorn är nämligen inte undantagen från tillämpningsområdet för direktiv 1999/70 och de anställningsvillkor som avses i klausulen omfattar löner. De socialförsäkringsavgifter som är aktuella i de nationella målen är emellertid kopplade till den lön som ska betalas ut till de visstidsanställda jordbruksarbetarna. Enligt den nationella rättsordningen ska avgifterna

nämligen erläggas på hela den lön som ska betalas till arbetstagarna. Avgifterna bidrar vidare till de sociala trygghetsförmåner som betalas ut enligt företags- eller yrkesbaserade system för social trygghet. Vad gäller den sistnämnda aspekten har den hänskjutande domstolen preciserat att förmånsbeloppen står i proportion till anställningens längd och är kopplade till lönebeloppet då avgiftens storlek beror på sistnämnda belopp. Härav drar den hänskjutande domstolen slutsatsen att en visstidsanställd jordbruksarbetare, vars lön beräknas enbart utifrån de faktiskt fullgjorda arbetstimmarna, med all säkerhet kommer att åtnjuta förmåner till ett lägre belopp än en tillsvidareanställd jordbruksarbetare som alltid är säker på att erhålla en minimilön som fastställs i kollektivavtal oberoende av antalet faktiskt fullgjorda arbetstimmar.

21 Den hänskjutande domstolen anser därefter att de slutsatser som dragits av Corte suprema di cassazione (Högsta domstolen) – vilka nämns i punkt 15 ovan – kan strida mot klausul 4.1 i ramavtalet då de leder till att visstidsanställda jordbruksarbetare behandlas mindre förmånligt än tillsvidareanställda jordbruksarbetare och detta inte motiveras av några objektiva grunder.

22 Samma domstol anser särskilt att visstidsanställda jordbruksarbetare och tillsvidareanställda jordbruksarbetare befinner sig i en liknande situation, eftersom de utför samma arbetsuppgifter. De slutsatser som dragits av Corte suprema di cassazione (Högsta domstolen) leder emellertid till att visstidsanställda jordbruksarbetare behandlas mindre förmånligt än tillsvidareanställda jordbruksarbetare som trots allt utför ett liknande arbete. För visstidsanställda jordbruksarbetare är arbetsgivaren fri att fastställa arbetstid och lön, och därmed storleken på socialförsäkringsavgifterna samt de sociala trygghetsförmåner dessa arbetstagare kan komma i åtnjutande av. Tillsvidareanställda jordbruksarbetare får däremot en garanterad daglig minimilön som baseras på en arbetstid om 6,5 timmar per dag oberoende av antalet faktiskt fullgjorda arbetstimmar. De socialförsäkringsavgifter som betalas in av arbetsgivarna samt de sociala trygghetsförmåner de kan komma i åtnjutande av på grundval av dessa avgifter är följaktligen garanterade eftersom de grundas på denna dagliga minimilön.

23 Slutligen anser den hänskjutande domstolen att det i förevarande fall varken föreligger några objektiva grunder kopplade till utförandet av det aktuella arbetet eller några precisa och konkreta omständigheter som motiverar att visstidsanställda jordbruksarbetare ska behandlas annorlunda än tillsvidareanställda jordbruksarbetare. De särskilda risker som arbetet inom jordbruk är förknippat med är beroende av oförutsägbara väderfenomen som påverkar samtliga jordbruksarbetare, oavsett om de är visstids- eller tillsvidareanställda.

24 Mot denna bakgrund beslutade Corte d'appello di Firenze (Appellationsdomstolen i Florens) att vilandeförklara målen och ställa följande frågor till EU-domstolen, vilka är identiskt formulerade i de förenade målen C-212/24, C-226/24 och C-227/24:

”1) Ska klausul 4.1 i ramavtalet tolkas så, att den utgör hinder för ett nationellt kollektivavtal som innehåller en bestämmelse såsom artikel 40 i [CCNT] – såsom denna artikel har tolkats av Corte [suprema] di Cassazione (Högsta domstolen, Italien) med bindande verkan för den hänskjutande domstolen – enligt vilken visstidsanställda jordbruksarbetare har rätt till betalning för de faktiska arbetstimmar som har fullgjorts under dagen, medan artikel 30 i [CCNT] föreskriver att tillsvidareanställda jordbruksarbetare har rätt till lön som beräknas på grundval av en daglig arbetstid på 6,[5] timmar?

2) Om föregående fråga besvaras jakande, ska då klausul 4.1 i ramavtalet tolkas så, att anställningsvillkoren även omfattar beräkningen av storleken på de obligatoriska [avgifterna] till lagstadgade system för social trygghet, vilka ska betalas in för visstidsanställda jordbruksarbetare inom ramen för ett företags- eller yrkesbaserat socialförsäkringssystem, med den följden att dessa [avgifter] ska beräknas enligt samma kriterium som för tillsvidareanställda jordbruksarbetare och således på grundval av den dagliga arbetstid som fastställs i kollektivavtalet, och inte på grundval av de faktiska arbetstimmarna?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Huruvida tolkningsfrågorna kan tas upp till prövning

25 Klagandena i de nationella målen anser för det första att tolkningsfrågorna ska avvisas, eftersom INPS – såsom en del av statsförvaltningen – inte kan åberopa en direktivsbestämmelse som har direkt effekt gentemot klagandena.

26 Det ska i det avseendet påpekas att det, inom ramen för det samarbete mellan EU-domstolen och de nationella domstolarna som har införts genom artikel 267 FEUF, uteslutande ankommer på den nationella domstolen, vid vilken målet anhängiggjorts och som har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till EU-domstolen. EU-domstolen är följaktligen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som ställts avser tolkningen av unionsrätten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 oktober 2024, FA.RO. di YK & C., C-16/23, EU:C:2024:886, punkt 33 och där angiven rättspraxis).

27 Frågor om tolkningen av unionsrätten presumeras således vara relevanta. En tolkningsfråga från en nationell domstol kan bara avvisas då det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet eller då frågeställningen är hypotetisk eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (dom av den 17 oktober 2024, FA.RO. di YK & C., C-16/23, EU:C:2024:886, punkt 34 och där angiven rättspraxis).

28 Det framgår av artikel 288 tredje stycket FEUF att ett direktivs bindande verkan, vilken ligger till grund för möjligheten att åberopa direktivet, endast gäller i förhållande till ”varje medlemsstat till vilken det är riktat”. Enligt fast rättspraxis följer av detta att ett direktiv inte i sig kan skapa några skyldigheter för en enskild, och således inte som sådant kan åberopas gentemot en enskild vid nationell domstol (dom av den 22 december 2022, Sambre & Biesme och Commune de Farciennes, C-383/21 och C-384/21, EU:C:2022:1022, punkt 36 och där angiven rättspraxis).

29 Emellertid har domstolen upprepade gånger också slagit fast att medlemsstaternas skyldighet till följd av ett direktiv att åstadkomma det resultat som föreskrivs i detta samt deras plikt att vidta alla lämpliga åtgärder, både allmänna och särskilda, för att säkerställa att denna skyldighet uppfylls, åligger alla myndigheter i medlemsstaterna, däribland de rättskipande myndigheterna inom ramen för deras behörighet. Härav följer att de nationella domstolarna vid tillämpningen och tolkningen av nationell rätt är skyldiga att beakta samtliga nationella bestämmelser och tillämpa de tolkningsmetoder som medges enligt nationell rätt för att, i den utsträckning det är möjligt, tolka nationell rätt mot bakgrund av det aktuella direktivets lydelse och syfte så att det

resultat som fastställs i direktivet uppnås och, därmed, agera i överensstämmelse med artikel 288 tredje stycket FEUF (dom av den 1 oktober 2020, A (Reklam för och försäljning av läkemedel online), C-649/18, EU:C:2020:764, punkterna 38 och 39 samt där angiven rättspraxis). Kravet på att tolkning ska ske i överensstämmelse med unionsrätten innefattar även en skyldighet för de nationella domstolarna att, i förekommande fall, ändra fast rättspraxis om denna grundas på en tolkning av nationell rätt som är oförenlig med ett direktivs syfte. En nationell domstol kan därför inte med giltig verkan slå fast att den inte kan tolka en nationell bestämmelse i överensstämmelse med unionsrätten enbart av den anledningen att den bestämmelsen i fast rättspraxis har tolkats på ett sätt som inte är förenligt med unionsrätten (dom av den 15 oktober 2024, KUBERA, C-144/23, EU:C:2024:881, punkt 52 och där angiven rättspraxis).

30 Domstolen är således behörig att döma i mål om förhandsavgörande angående tolkningen av bestämmelser i unionsrätten, oavsett om de har direkt effekt eller inte mellan parterna i det nationella målet (dom av den 14 oktober 2020, KG (På varandra följande uppdrag som utförs av arbetstagare som hyrs ut av bemanningsföretag), C-681/18, EU:C:2020:823, punkt 36 och där angiven rättspraxis).

31 Det förhållandet att direktiv 1999/70 inte i sig kan skapa några skyldigheter för klagandena i de nationella målen kan därför inte medföra att tolkningsfrågorna ska avvisas.

32 Klagandena har för det andra gjort gällande att tolkningsfrågorna ska avvisas då de blivit hypotetiska på grund av avgörandet från Corte suprema di cassazione (Högsta domstolen) som nämns i punkt 18 ovan. Till följd av detta avgörande ska den hänskjutande domstolen nämligen inte längre avgöra huruvida det föreligger en skillnad i behandling mellan visstidsanställda respektive tillsvidareanställda jordbruksarbetare, utan endast huruvida ytterligare arbetstid ska tas i beaktande vid beräkningen av de socialförsäkringsavgifter som ska erläggas för visstidsanställda jordbruksarbetare.

33 Det framgår av de uppgifter som den hänskjutande domstolen har lämnat, och som sammanfattas i punkterna 19–23 ovan, att nämnda domstol anser att den ska avgöra huruvida det föreligger en skillnad i behandling mellan visstidsanställda respektive tillsvidareanställda jordbruksarbetare, vilket är anledningen till att förevarande begäranden om förhandsavgörande framställts till EU-domstolen. Mot bakgrund av den rättspraxis som citeras i punkterna 26 och 27 ovan, ankommer det inte på EU-domstolen att ifrågasätta den bedömning som den hänskjutande domstolen har gjort av själva avgränsningen av de tvister som återstår att avgöra.

34 Klagandenas argument som sammanfattas i punkt 32 ovan kan därför inte anses utgöra skäl för att avvisa tolkningsfrågorna.

35 Klagandena i de nationella målen anser för det tredje att den första frågan är hypotetisk och därför inte kan upptas till sakprövning, eftersom de nationella målen inte avser de visstidsanställda jordbruksarbetarnas lön utan de socialförsäkringsavgifter dessa arbetstagares arbetsgivare ska betala.

36 EU-domstolen gör härvid följande bedömning. Enligt den hänskjutande domstolen beräknas de aktuella socialförsäkringsavgifterna på grundval av de nämnda lönerna och kan därför anses omfattas av anställningsvillkoren i den mening som avses i klausul 4.1 i ramavtalet. Den första tolkningsfrågan är följaktligen inte hypotetisk, då svaret på denna fråga utgör en nödvändig föregående förutsättning för att besvara den andra frågan. Sistnämnda fråga har, enligt sin lydelse, endast ställts för det fall den första frågan besvaras jakande.

37 Tolkningsfrågorna kan följaktligen tas upp till prövning.

Prövning i sak

38 Den hänskjutande domstolen har ställt sina frågor, vilka ska prövas tillsammans, för att få klarhet i huruvida klausul 4.1 i ramavtalet ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell lagstiftning, såsom denna tolkats av den högsta domstolen i ett visst land, enligt vilken de socialförsäkringsavgifter som ska betalas av arbetsgivare med visstidsanställda jordbruksarbetare ska beräknas på grundval av de löner som betalas ut till dessa arbetstagare för de faktiskt fullgjorda dagliga arbetstimmarna, medan de socialförsäkringsavgifter som ska betalas av arbetsgivare med tillsvidareanställda jordbruksarbetare ska beräknas på grundval av en lön som fastställs för en daglig arbetstid som utgörs av ett antal arbetstimmar som i förväg fastställts i nationell rätt.

39 För att besvara frågorna ska det för det första erinras om att enligt klausul 1 i ramavtalet är syftet med detta avtal dels att förbättra kvaliteten på visstidsarbete genom att garantera att principen om icke-diskriminering tillämpas, dels att upprätta ett ramverk för att förhindra missbruk som uppstår vid tillämpningen av på varandra följande anställningsavtal eller anställningsförhållanden.

40 Domstolen har härav dragit slutsatsen att syftet med ramavtalet, särskilt dess klausul 4, är att nämnda princip ska tillämpas på visstidsanställda arbetstagare för att hindra att arbetsgivare använder denna anställningsform för att frånta dessa arbetstagare rättigheter som tillkommer tillsvidareanställda (dom av den 30 november 2023, Ministero dell'Istruzione och INPS, C-270/22, EU:C:2023:933, punkt 50 och där angiven rättspraxis).

41 Klausul 4.1 i ramavtalet, som har direkt effekt, uppställer vad gäller anställningsvillkor, ett förbud mot att behandla visstidsanställda mindre fördelaktigt än jämförbara tillsvidareanställda enbart på grund av att de har en visstidsanställning, såvida detta inte kan motiveras på ”objektiva grunder” (dom av den 30 november 2023, Ministero dell'Istruzione och INPS, C-270/22, EU:C:2023:933, punkt 52 och där angiven rättspraxis).

42 Vad för det andra gäller denna klausuls tillämpningsområde, så följer det av klausul 2.1 i ramavtalet att detta gäller visstidsanställda som har ett anställningskontrakt eller ett anställningsförhållande, enligt definitionerna i lagar eller kollektivavtal i varje medlemsstat.

43 De aktuella visstidsanställda jordbruksarbetarnas anställningsförhållanden regleras av italiensk arbetslagstiftning och av CCNT, varför de omfattas av ramavtalets tillämpningsområde.

44 Vidare följer det av domstolens fasta praxis att det avgörande kriteriet för att fastställa om en åtgärd omfattas av begreppet anställningsvillkor, i den mening som avses i klausul 4.1 i ramavtalet, är just själva anställningen, det vill säga anställningsförhållandet mellan arbetstagaren och arbetsgivaren (dom av den 20 juni 2019, Ustariz Aróstegui, C-72/18, EU:C:2019:516, punkt 25 och där angiven rättspraxis).

45 Enligt rättspraxis ska detta begrepp emellertid tolkas så, att det omfattar de anställningsvillkor som rör lön. Domstolen har särskilt slagit fast att de behöriga nationella myndigheterna, såväl vid fastställandet av lönens beståndsdelar som av nivån på dessa beståndsdelar, är skyldiga att på visstidsanställda tillämpa icke-diskrimineringsprincipen såsom den stadgas i klausul 4 i ramavtalet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 april 2008, Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, punkterna 130 och 134).

46 Begreppet lön och således ”anställningsvillkor” i den mening som avses i klausul 4 i ramavtalet täcker följaktligen pensioner som härrör från anställningsförhållandet mellan arbetstagaren och arbetsgivaren, med undantag för pensioner som härrör från rättsligt reglerade system till vars finansiering arbetstagarna, arbetsgivarna och eventuellt statsmakterna bidrar i en utsträckning som i mindre grad baserar sig på anställningsförhållandet än på socialpolitiska överväganden (se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 april 2008, Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, punkt 131 och där angiven rättspraxis, samt dom av den 7 april 2022, Ministero della Giustizia m.fl. (Italienska fredsdomares ställning), C-236/20, EU:C:2022:263, punkt 36). En pension som endast är av intresse för en särskild kategori av arbetstagare, som utbetalas till arbetstagaren på grund av anställningsförhållandet mellan honom och hans tidigare arbetsgivare, som står i direkt relation till antalet tjänsteår och vars belopp beräknas på grundval av den senaste lönen kan därmed omfattas av tillämpningsområdet för klausul 4 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 10 juni 2010, Bruno m.fl., C-395/08 och C-396/08, EU:C:2010:329, punkterna 46 och 47).

47 I förevarande fall ankommer det på den hänskjutande domstolen att fastställa om de aktuella socialförsäkringsavgifterna bidrar till betalningen av sociala trygghetsförmåner som tillhandahålls av ett yrkesbaserat socialförsäkringssystem eller snarare av ett lagstadgat sådant system. Det är i detta avseende inte av någon avgörande betydelse att det är arbetsgivarna och inte de berörda jordbruksarbetarna som ska betala de aktuella avgifterna till INPS (se, för ett liknande resonemang, dom av den 10 juni 2010, Bruno m.fl., C-395/08 och C-396/08, EU:C:2010:329, punkt 50). Om det visas att de sociala trygghetsförmånerna som finansieras av de aktuella avgifterna endast är av intresse för jordbruksarbetarna eller för en särskild kategori av arbetstagare som nämnda arbetstagare tillhör, att dessa förmåner är direkt beroende av dessa avgifter och att nämnda avgifter beräknas på grundval av de löner som betalas ut till de aktuella jordbruksarbetarna för det arbete de utfört för sin arbetsgivare, kan dessa avgifter anses omfattas av begreppet anställningsvillkor i den mening som avses i den klausulen.

48 Vad för det tredje gäller tillämpningen av klausul 4.1 i ramavtalet på visstidsanställda jordbruksarbetares anställningsvillkor, erinrar domstolen om följande. Genom denna klausul kommer icke-diskrimineringsprincipen till särskilt uttryck. Nämnda princip innebär att lika situationer inte får behandlas olika och att olika situationer inte får behandlas lika, såvida det inte finns sakliga skäl för en sådan behandling (se, för ett liknande resonemang, dom av den 20 juni 2019, Ustariz Aróstegui, C-72/18, EU:C:2019:516, punkt 28 och där angiven rättspraxis).

49 För att visstidsanställda arbetstagare med fog ska kunna åberopa klausul 4.1 i ramavtalet såvitt gäller deras anställningsvillkor, ska det inledningsvis bedömas om dessa arbetstagare behandlas på ett mindre förmånligt sätt än tillsvidareanställda arbetstagare och om dessa arbetstagare befinner sig i en liknande situation som tillsvidareanställda arbetstagare. Vad gäller situationernas jämförbarhet, så definieras ”jämförbar tillsvidareanställd” i klausul 3.2 i ramavtalet såsom en arbetstagare med ett anställningskontrakt eller ett anställningsförhållande som gäller tills vidare och som på samma arbetsplats utför samma arbete eller ett liknande arbete, med vederbörlig hänsyn tagen till kvalifikationer/yrkeskunnande. För att bedöma huruvida arbetstagarna utför samma eller liknande arbete, i den mening som avses i ramavtalet, ska det, i enlighet med klausulerna 3.2 och 4.1 i avtalet, undersökas huruvida dessa personer – med hänsyn tagen till en rad omständigheter, såsom arbetets art, utbildningsvillkoren och arbetsvillkoren – kan anses befinna sig i en jämförbar situation (beslut av den 9 februari 2017, Rodrigo Sanz, C-443/16, EU:C:2017:109, punkt 38 och där angiven rättspraxis).

50 Gällande frågan huruvida det föreligger en mindre fördelaktig behandling gör domstolen följande bedömning. I förevarande fall visar det sig, med förbehåll för den hänskjutande domstolens bedömning, att det föreligger en skillnad i behandling mellan tillsvidareanställda och visstidsanställda jordbruksarbetare, till de sistnämndas nackdel.

51 För visstidsanställda jordbruksarbetare verkar de socialförsäkringsavgifter som arbetsgivaren ska erlägga, enligt artikel 1 i lagdekret nr 338/1989 jämförd med artikel 40.1 i CCNT, beräknas på grundval av en lön som utbetalas för det dagliga antal arbetstimmar som de rent faktiskt utfört, medan samma avgifter för tillsvidareanställda jordbruksarbetare, enligt nämnda artikel 1 jämförd med artikel 30.1 i CCNT, verkar beräknas på grundval av en lön som fastställs för en daglig arbetstid på 6,5 timmar. Lönen och följaktligen socialförsäkringsavgifterna för de sistnämnda arbetstagarna verkar därmed beräknas på grundval av daglig arbetstid som fastställts schablonmässigt, det vill säga på ett generellt och abstrakt sätt, och inte utifrån det faktiska antal arbetstimmar som utförts såsom är fallet för visstidsanställda arbetstagare. Med andra ord är det möjligt att socialförsäkringsavgifter för tillsvidareanställda jordbruksarbetare betalas in för arbetstimmar som inte fullgjorts medan denna möjlighet är utesluten för visstidsanställda jordbruksarbetare.

52 Bedömningen av huruvida det föreligger en mindre fördelaktig behandling av visstidsanställda jordbruksarbetare ändras inte av klagandenas argument om tillämpningen av pro rata temporis-principen. Även om klausul 4.2 i ramavtalet föreskriver att denna princip ska tillämpas ”[i] förekommande fall”, har domstolen slagit fast att denna klausul endast understryker en av konsekvenserna av, eventuellt efter en domstolsprövning, tillämpningen av principen om icke-diskriminering till förmån för visstidsanställda, utan att på något sätt underminera innehållet i denna princip (dom av den 15 april 2008, Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, punkt 65).

53 I förevarande fall kan *pro rata temporis*-principen emellertid inte motivera att det, för beräkningen av antalet arbetstimmar som ska beaktas vid beräkningen av löner och avgifter till ett yrkesbaserat system för social trygghet, tillämpas olika metoder för visstidsanställda jordbruksarbetare respektive tillsvidareanställda jordbruksarbetare där beräkningen för de förstnämnda grundas på de faktiskt fullgjorda arbetstimmarna, och för de sistnämnda på ett antal arbetstimmar som fastställts schablonmässigt. Dessa olika tidsmässiga referenser för beräkningen av lön och avgifter till ett yrkesbaserat system för social trygghet är inte en följd av tillämpningen av icke-diskrimineringsprincipen och missgynnar visstidsanställda jordbruksarbetare.

54 Vad för övrigt gäller situationernas jämförbarhet så verkar tillsvidareanställda och visstidsanställda jordbruksarbetare, mot bakgrund av handlingarna i målet, befinna sig i en jämförbar situation. Det förhållandet att sistnämnda arbetstagare, enligt artikel 18 a i CCNT, definieras som arbetstagare vilka anställts bland annat ”för att ersätta frånvarande arbetstagare som har rätt att behålla sin anställning” visar att visstidsanställda jordbruksarbetare och tillsvidareanställda jordbruksarbetare utför samma eller liknande arbete. Det ankommer emellertid på den hänskjutande domstolen att bekräfta denna bedömning med beaktande av samtliga relevanta faktorer som nämns i punkt 49 ovan.

55 Under förutsättning att de villkor som nämns i punkt 49 ovan är uppfyllda i förevarande fall, ska det därefter göras en bedömning av om den mindre fördelaktiga behandling som visstidsanställda jordbruksarbetare får utstå i förhållande till tillsvidareanställda jordbruksarbetare motiveras på objektiva grunder enligt klausul 4.1 i ramavtalet.

56 Enligt domstolens fasta praxis innebär begreppet objektiva grunder ett krav på att den skillnad i behandling som konstaterats ska vara motiverad av precisa och konkreta omständigheter som är kännetecknande för det aktuella anställningsvillkoret i det särskilda sammanhang där det förekommer och på grundval av objektiva och klara kriterier, så att det kan kontrolleras huruvida denna skillnad tillgodoser ett verkligt behov, är ägnad att säkerställa att det eftersträvade målet uppnås och är nödvändig för att uppnå detta. Dessa omständigheter kan till exempel följa av den särskilda beskaffenhet som utmärker de arbetsuppgifter som har föranlett visstidsanställningsavtalens ingående och dessa uppgifters natur eller, i förekommande fall, av en medlemsstats strävan efter att uppnå ett berättigat socialpolitiskt mål (dom av den 9 februari 2017, Rodrigo Sanz, C-443/16, EU:C:2017:109, punkt 45 och där angiven rättspraxis).

57 Begreppet objektiva grunder i klausul 4.1 i ramavtalet medger inte att en skillnad i behandling mellan visstidsanställda och tillsvidareanställda arbetstagare motiveras med att skillnaden i behandling föreskrivs i generella och abstrakta nationella bestämmelser, såsom en lag eller ett kollektivavtal (dom av den 7 april 2022, Ministero della Giustizia m.fl. (Italienska fredsdomares ställning), C-236/20, EU:C:2022:263, punkt 40, och beslut av den 9 februari 2017, Rodrigo Sanz, C-443/16, EU:C:2017:109, punkt 42 och där angiven rättspraxis).

58 En skillnad i behandling av visstidsanställda i förhållande till tillsvidareanställda vad gäller anställningsvillkor kan vidare inte motiveras av ett kriterium som på ett allmänt och abstrakt sätt är hänförligt till själva längden på anställningen. Om den omständigheten att en anställning är tillfällig i sig ansågs tillräcklig för att motivera en sådan skillnad i behandling, skulle syftena med direktiv 1999/70 och ramavtalet undergrävas. I stället för att förbättra visstidsarbetets kvalitet och främja likabehandling, vilket eftersträvas både genom direktiv 1999/70 och ramavtalet, skulle tillämpningen av ett sådant kriterium medföra att en situation som missgynnar visstidsanställda upprätthölls (beslut av den 9 februari 2017, Rodrigo Sanz, C-443/16, EU:C:2017:109, punkt 44 och där angiven rättspraxis).

59 I förevarande fall har klagandena åberopat, såsom objektiva grunder som motiverar att visstidsanställda jordbruksarbetare behandlas annorlunda än tillsvidareanställda sådana, det förhållandet att de förstnämnda – vilket följer av artikel 18 a i CCNT – är anställda för att utföra ett kortvarigt arbete, säsongsarbete eller tillfälligt arbete. Det kan även röra sig om anställningar för en viss period eller för att ersätta frånvarande arbetstagare. Skälen till att de är anställda för viss tid, vilka hänger samman med jordbruksarbetets särart, motiverar att de inte nödvändigtvis står till arbetsgivares förfogande 6,5 timmar per dag eller 39 timmar per vecka. Bedömningen är förenlig med tredje stycket i ramavtalets inledning enligt vilket det i detta avtal fastställs allmänna principer och minimikrav för visstidsarbete och att det vid den detaljerade tillämpningen av dessa måste tas hänsyn till specifika nationella, bransch- och säsongförhållanden. I Italien har 90 procent av de anställda inom jordbruket dock visstidsanställningar, eftersom arbetsuppgifterna inom denna sektor är av tillfällig och osammanhängande natur.

60 Mot bakgrund av den rättspraxis som citeras i punkterna 57 och 58 ovan finner domstolen emellertid att dessa grunder inte utgör några objektiva grunder som tillåter att det görs skillnad i behandlingen av de aktuella jordbruksarbetarna då de endast baseras på arbetstidens längd. Klagandena har förvisso hävdat att det finns skäl som motiverar att visstidsanställda arbetstagare inte nödvändigtvis står till arbetsgivares förfogande 6,5 timmar per dag eller 39 timmar per vecka och att socialförsäkringsavgifter följaktligen endast betalas in för de arbetstimmar som de faktiskt fullgjort under en dag. Dessa argument förklarar däremot inte varför arbetstiden för tillsvidareanställda arbetstagare, som utför samma arbete eller ett arbete som liknar det som

utförs av visstidsanställda arbetstagare, måste fastställas till 39 timmar per vecka med följden att socialförsäkringsavgifter motsvarande 6,5 timmar per dag ska erläggas oberoende av antalet arbetstimmar som faktiskt fullgjorts under en dag.

61 Då det inte föreligger några objektiva grunder härför finner domstolen att artikel 4.1 i ramavtalet utgör hinder för att visstidsanställda jordbruksarbetare och tillsvidareanställda jordbruksarbetare, såsom dem som är aktuella i de nationella målen, behandlas olika i fråga om löner och avgifter till ett yrkesbaserat system för social trygghet som beräknas på grundval av dessa löner.

62 Mot denna bakgrund ska de ställda frågorna besvaras på följande sätt. Klausul 4.1 i ramavtalet ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell lagstiftning, såsom denna tolkats av den högsta domstolen i ett visst land, enligt vilken de socialförsäkringsavgifter som ska betalas av arbetsgivare med visstidsanställda jordbruksarbetare för att finansiera förmåner från ett yrkesbaserat system för social trygghet ska beräknas på grundval av de löner som betalas ut till dessa arbetstagare för de faktiskt fullgjorda dagliga arbetstimmarna, medan de socialförsäkringsavgifter som ska betalas av arbetsgivare med tillsvidareanställda jordbruksarbetare ska beräknas på grundval av en lön som fastställs för en daglig schablonarbetstid, såsom denna stadgas i nationell rätt, oberoende av antalet faktiskt fullgjorda arbetstimmar.

Rättegångskostnader

63 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tionde avdelningen) följande:

Klausul 4.1 i ramavtalet om visstidsarbete, undertecknat den 18 mars 1999, som återfinns i bilagan till rådets direktiv 1999/70/EG av den 28 juni 1999 om ramavtalet om visstidsarbete undertecknat av EFS, UNICE och CEEP,

ska tolkas så,

att den utgör hinder för en nationell lagstiftning, såsom denna tolkats av den högsta domstolen i ett visst land, enligt vilken de socialförsäkringsavgifter som ska betalas av arbetsgivare med visstidsanställda jordbruksarbetare för att finansiera förmåner från ett yrkesbaserat system för social trygghet ska beräknas på grundval av de löner som betalas ut till dessa arbetstagare för de faktiskt fullgjorda dagliga arbetstimmarna, medan de socialförsäkringsavgifter som ska betalas av arbetsgivare med tillsvidareanställda jordbruksarbetare ska beräknas på grundval av en lön som fastställs för en daglig schablonarbetstid, såsom denna stadgas i nationell rätt, oberoende av antalet faktiskt fullgjorda arbetstimmar.

Underskrifter